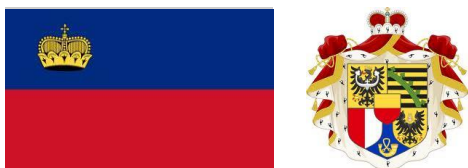

Stabilní právní prostředí, podpora vzdělání a investic, napomáhají ekonomickému růstu lichtenštejského knížectví. Dlouhodobá strategie zodpovědného vládnutí na úrovni vlády i obcí, nadstranický kníže jako hlava státu a přímá demokracie s možností odvolání politiků, dávají občanům Lichtenštejska jistoty, že jejich malá země obstojí i v dalších staletích.

Pavel Juřík

Zodpovědnost politiků je základem stability

Lichtenštejské knížectví vzniklo v roce 1719 spojením hrabství Vaduz a panství Schellenberg, jako 343. a současně poslední suverénní území v rámci Svaté říše římské. Úplnou nezávislost knížectví získalo v roce 1806 a udrželo si ji dodnes, jako jediný z bývalých členů říše. Od roku 1868 nemá knížectví armádu a za obou světových válek bylo neutrální.

O hospodářský rozmach původně chudé alpské zemičky se zasloužil knížecí rod Liechtensteinů, který až do roku 1945 finančně dotoval provoz státu. Důležitý impulz přinesl rok 1919 a příklon Lichtenštejska ke Švýcarsku. Obě země spojuje nejen poštovní, celní a měnová unie, ale také podobné liberální zákonodárství, které knížectví převzalo od svého souseda. To v meziválečném období do země přineslo investice.

Kníže František Josef II. (1906-1989) po anšlusu Rakouska přesídlil z Vídně a Valtic do neutrálního Vaduzu, který je od roku 1938 sídlem hlavy rodu i státu. Jemu a především pak jeho synovi a současnému vládnoucímu knížeti Hansi-Adamovi II. (*1945), se podařilo reformami nastartovat hospodářský růst země, která se současně více otevřela světu. Např. v roce 1978 se Lichtenštejsko stalo členem Rady Evropy, roku 1990 členem OSN, o rok později vstoupilo do ESVO a v roce 1995 do Světové obchodní organizace a EEA.

Nehledě na politické programy lichtenštejských vlád, všichni politici, moderováni nadstranickou hlavou státu, se zaměřují na zájmy země a jejích občanů. Když se kolem roku 2000 objevily tendence některých politiků omezit pravomoci knížete, jako hlavy státu a více než dlouhodobé zájmy knížectví preferovat krátkodobé populistické programy, předložil kníže Hans-Adam II. návrh nové ústavy, která mu dává dokonce více pravomocí. V případě jejího odmítnutí kníže sdělil, že on i jeho rod budou rezignovat na roli formální hlavy státu a odejdou do Rakouska. Pokud by nemohl ovlivňovat a nést zodpovědnost za dlouhodobý rozvoj země, nemělo by smysl, aby roli hlavy státu vykonával, řekl tehdy.

V roce 2003 proběhlo referendum o přijetí této nové ústavy, zachování dosavadní nebo přijetí ústavy omezující pravomoci hlavy státu. Více než 64% voličů podpořilo návrh ústavy předložený knížetem. Dobře si totiž uvědomili, že Liechtensteinové jednali vždy ku prospěchu jejich země a bude tomu tak i v budoucnu.

Přímá demokracie a efektivní veřejná správa

Po vzoru Švýcarska mají lichtenštejnští občané právo rozhodovat o důležitých otázkách v referendu, které mohou vyvolat politici, obce nebo občané. V referendu je možné odmítnout nebo schválit zákon, odvolat vládnoucího knížete nebo i zrušit monarchii. Kromě nové ústavy v roce 2003 se referendem rozhodovalo např. vloni o povolení potratů (byly zakázány). Země ale funguje natolik spořádaně a „automaticky“, že referendum zde příliš mnoho není.

Ačkoliv má knížectví jen 160 km² a 37.000 obyvatel, musí mít všechny úřady, které má moderní stát. Vzhledem k velikosti země ale musí být vytvořeny účelně, bez zbytečných byrokratických předpisů a s minimem personálu. Úředníci na obecních a vládních úřadech musí být kompetentní, poctiví a výkonní. K tomu je kromě výběru a veřejné kontroly, motivují i nadstandardní platy. Občané mají právo na všechny informace o chodu státu a obcí (výběrová řízení, rozpočty ad.), které si ze svých daní platí.

Pro budoucnost každého státu je velmi důležitá výchova a vzdělání nových generací. Proto knížectví věnuje tolik pozornosti školství. Možná mnohé překvapí, že nejvyšší platy v zemi mají právě pracovníci ve vzdělávacím sektoru (9.243 CHF/měs.), ale práce učitele je výběrová. Vláda podporuje integraci handikepovaných dětí v běžných třídách. Např. dyslektici nemají zvláštní třídy a na jejich vzdělávacím programu se podílejí nejen učitelé, ale i rodiče, kteří absolvují speciální kurzy. Vláda financuje studium svých občanů na zahraničních středních a vysokých školách, pokud není daný obor k dispozici v knížectví.

Veřejné rozpočty knížectví byly dlouhodobě vyrovnané, až do světové finanční krize. Obecní rozpočty jsou v přebytku i nyní, pouze státní rozpočet je v deficitu, nicméně vláda ho financuje z úspor, které si „nastřádala“ v posledních desetiletích. I Lichtenštejnsko dnes musí šetřit, proto byly redukovány státní výdaje a jedná se o reformě penzí.

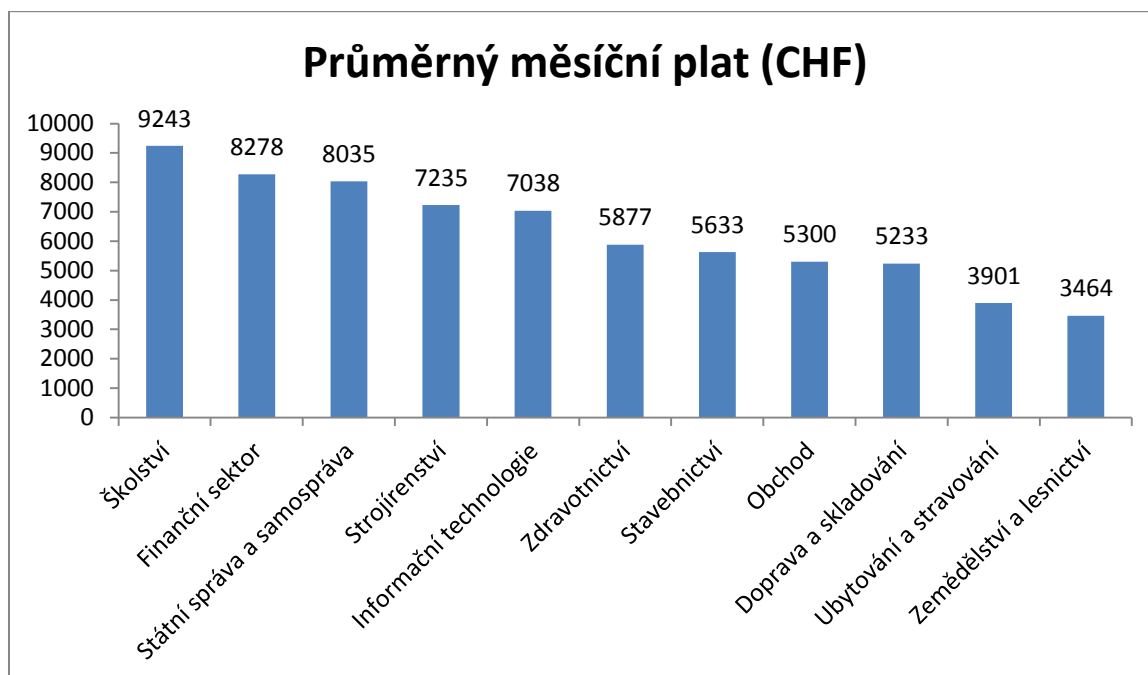
Globální knížectví

Obecně převládá názor, že knížectví žije z bankovních služeb „daňového ráje“. Skutečností je, že Lichtenštejnsko velmi rychle přijalo všechny potřebné změny zákonů a již řadu let splňuje požadavky OECD nebo EU. Finanční služby tvoří 27% HDP a svou velikostí je země za mnohem většími finančními centry, jako je např. Švýcarsko nebo Lucembursko.

Více než 39% HDP tvoří špičkový průmysl. Málokdo ví, že v Lichtenštejnsku sídlí největší světový výrobce bezpečnostních hřidelí volantů. Firma ThyssenKrup Presta je dodává většině automobilek, včetně koncernu VW a mladoboleslavské Škodovky. Mezi další světově známé firmy patří HILTI, Hoval nebo potravinářský koncern Hilcona.

V roce 2010 dosáhl HDP **130.540 USD/obyvatele**. Do knížectví jezdí za prací více než 18.000 pracovníků, tedy téměř stejně, kolik pracovních sil má země sama. Dalšíh 30.000 pracovníků lichtenštejské firmy zaměstnávají v zahraničí. Lichtenštejské firmy tedy zaměstnávají více pracovníků, než má země obyvatel.

Graf: Průměrné měsíční platy v Lichtenštejnsku podle odvětví (2012, CHF)

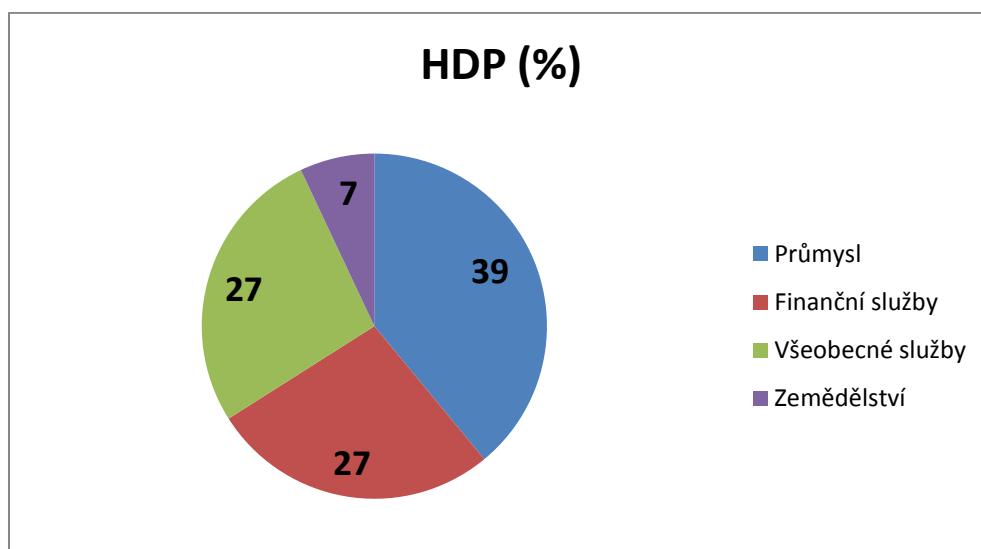

Vládnoucí kníže, i vláda, přijaly koncept tzv. **globálního knížectví**. Má-li malá, i když výkonná země, dlouhodobě obstát, musí mít nejen levný a funkční státní aparát, spolehlivou justici, moderní školství a sociální služby, ale také musí podporovat zahraniční investice svých firem. Pokud jde o státní správu a samosprávu její fungování je nastaveno tak, aby bylo efektivní. Země si nemůže dovolit zaměstnávat velké množství úředníků, přitom musí mít všechny úřady a funkce, které suverénní stát potřebuje. S tím souvisí i výběr a motivace zaměstnanců, kteří se průměrným měsíčním platem řadí na třetí místo (8.035 CHF/měs.), hned za pracovníky ve finančním sektoru a školství.

Lichtenštejské firmy dnes expandují do zahraničí, aby byly schopné obstát ve světové konkurenci nejen díky know-how a špičkové kvalitě, ale také výrobními náklady. V jejich zemi také není možné vyrobit vše, co je od lichtenštejských výrobců objednáno. Firmy profitují z promyšlené vládní podpory takových investic ve formě odpisů daní a současně i možností zaměstnávat zahraniční experty nebo manažery v Lichtenštejnsku.

Není tedy překvapením, že Lichtenštejnsko patří mezi státy, které se umísťují na předních mezinárodních žebříčkách nejen, pokud jde o životní úroveň, ale také vzdělání nebo podmínky pro podnikání.

Graf: Podíl sektorů na tvorbě HDP (% , 2012)

Tab.: Inflace v Lichtenštejnsku (%)

Rok	Průměrný růst cen
2007	0,7
2008	2,4
2009	0,5
2010	0,7
2011	0,2

Tab: Příjem z výdělečné činnosti v Lichtenštejnsku (mil. CHF)

Rok	Příjem mil. CHF
1960	57
1970	194
1980	550
1990	1093
2000	1867
2010	2702
2011	2658

Tab.: Hrubý národní důchod Lichtenštejnska

Rok	HDP (mld. CHF)	HDP/obyv. (CHF)
2006	5	181970
2007	5,5	194020
2008	5,5	187690
2009	4,9	166580
2010	5,3	181780

Tab.: Počet zaměstnanců v Lichtenštejnsku

Rok	Zaměstnanci - rezidenti	Občané pracující v zahraničí	Zaměstnanci dojíždějící ze zahraničí
1970	9336	368	2601
1980	12266	723	3297
1990	13970	950	6885
2000	16710	1105	11192
2010	18280	1516	17570
2011	18924	1950	18279

Veřejné finance

a) Státní rozpočet - 1995-2011 (mil. CHF)

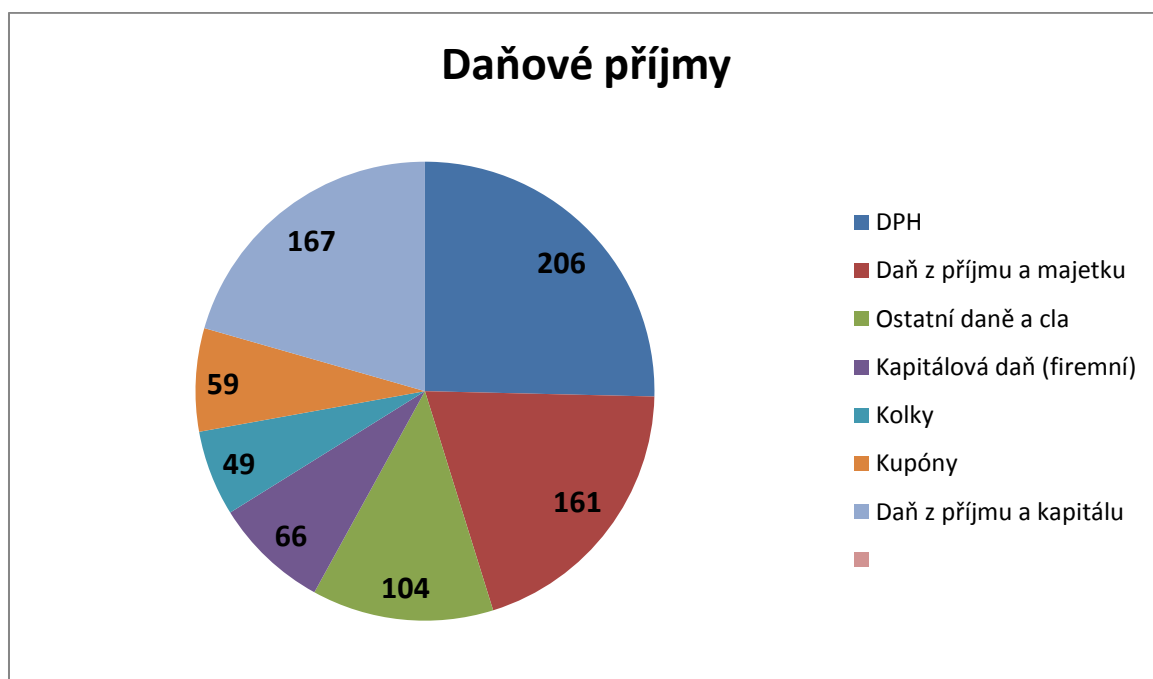
Rok	1995	2000	2010	2011
Výdaje	466	598	1053	1216
Příjmy	546	1116	1095	1108
Saldo	80	518	43	-108
Odpisy	51	61	72	51
Saldo celkem	29	457	-30	-160

b) Obecní rozpočty – 1995-2011 (mil. CHF)

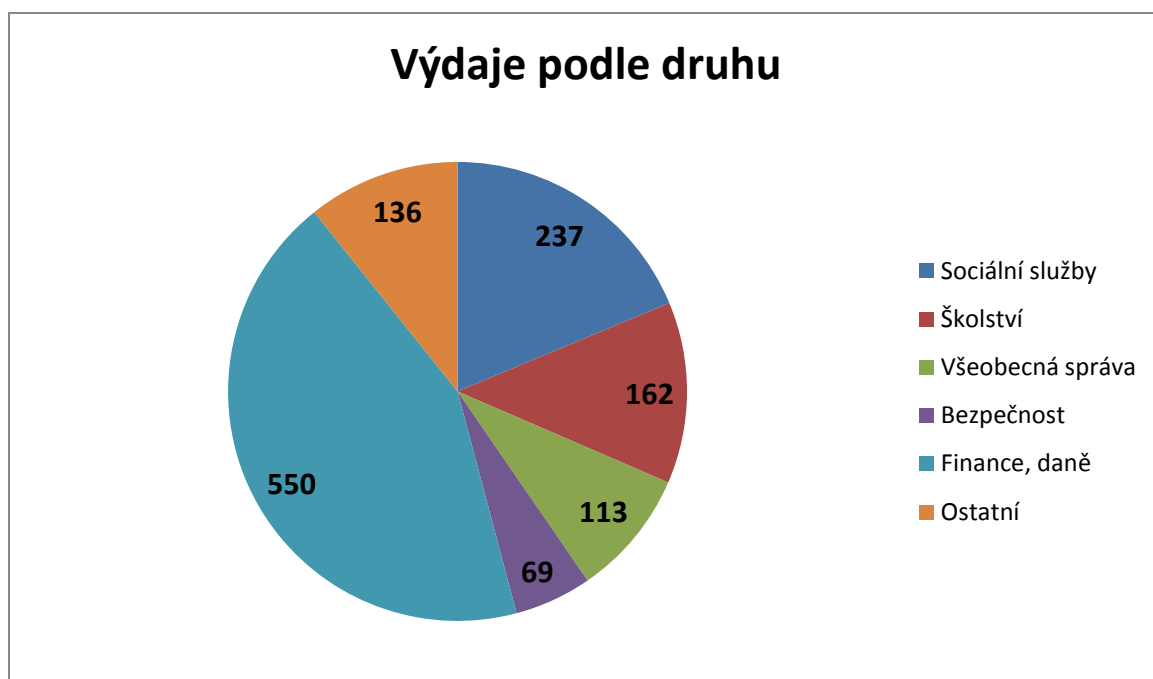
Rok	2000	2005	2010	2011
Výdaje	139	145	179	185
Příjmy	288	267	314	318
Saldo	149	122	135	134
Odpisy	65	73	94	83
Saldo celkem	84	49	41	51

Daňové příjmy podle druhu – 2011 (mil. CHF)

Veřejné výdaje podle druhu – 2011 (mil. CHF)

Pramen: *Liechtenstein in Figures 2013, Office of Statistics Principality of Liechtenstein*